

УДК 347.91

Д. О. МЕНЮК
аспірант Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України

ВИКЛЮЧНІ ОБСТАВИНИ ЯК НОВЕЛА ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Розглянуто правову природу виключних обставин як підстави для перегляду судових рішень, що набрали законної сили, у цивільному процесі України. Проаналізована кожна із підстав перегляду судових рішень, що віднесена законодавцем до виключних обставин. Визначена доцільність поділу на виключні та нововиявлені обставини як підстави для перегляду судових рішень у цивільному процесі України.

Ключові слова: виключні обставини, перегляд судових рішень, цивільний процес України.

Менюк Д.О. Исключительные обстоятельства как новелла гражданского процессуального законодательства

Рассмотрена правовая природа исключительных обстоятельств как основание для пересмотра судебных решений, которые вступили в законную силу в гражданском процессе Украины. Проанализировано каждое из обстоятельств пересмотра судебных решений, отнесенных законодателем к исключительным обстоятельствам. Определена целесообразность разделения на исключительные и вновь открывшиеся обстоятельства как основания для пересмотра судебных решений в гражданском процессе Украины.

Ключевые слова: исключительные обстоятельства, пересмотр судебных решений, гражданский процесс Украины.

Meniuk Daryna. The exceptional circumstances as a novel of civil procedural legislation of Ukraine

The legal nature of exceptional circumstances as a basis for review of court decisions that have entered into legal force in the civil process of Ukraine has been considered. Each of the grounds for reviewing of court decisions, which is assigned by the legislator under exceptional circumstances, has been analyzed. The feasibility of separation for exceptional and newly discovered circumstances as the basis for review of court decisions in the civil process of Ukraine has been determined.

Key words: exceptional circumstances, review of court decisions, the civil process of Ukraine.

Віднесення деяких обставин, раніше відомих як нововиявлені або виняткові, до виключних є новелою цивільного процесуального законодавства.

Складно простежити ідею законодавця щодо розділення підстав перегляду судових рішень, що набрали законної сили, на нововиявлені та окремо на виключні обставини. У межах судової реформи було поставлено ідею щодо розробки «системи перегляду судових рішень та повторного перегляду справ за нововиявленими обставинами для забезпечення кращого доступу до правосуддя, сприяння єдності практики та кращого роз'яснення судових рішень»¹.

Водночас, у пояснювальній записці до законопроекту «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» також вказується на те, що метою законопроекту є удосконалення системи перегляду справ за нововиявленими обставинами. Відтак з грудня 2017 року у ЦПК, ГПКУ, КПКУ, КАСУ з'явилося поняття «виключних обставин» як підстави для перегляду судових рішень².

Так, у цивільному процесі виключними обставинами є: встановлена Конституційним Судом України неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане; встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні даної справи судом; встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено судове рішення³.

Із метою визначення доцільності виділення виключних обставин законодавцем і відокремлення їх від нововиявлених необхідним є детальний розгляд кожної із таких обставин.

Аналізуючи законодавче закріплення першої виключної обставини, а саме: встановлення Конституційним Судом України неконституційності (конституційності) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане), стає зрозумілим, що для перегляду судового рішення за нею є сукупність таких умов: по-перше, має бути встановлена неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення; по-друге, на підставі саме цього нормативно-правового положення (застосованого або не застосованого) суд вирішив справу; по-третє, рішення суду не має бути виконано на момент подачі заяви про перегляд.

Відповідно до ст. 147 Основного Закону нашої держави вирішення питань про відповідність Конституції України законів України або їх окремих положень (тобто їх конституційність) є виключним повноваженням Конституційного Суду України⁴. При цьому постановою ВССУ № 4 від 30 березня 2012 р. «Про застосування цивільного процесуального законодавства при перегляді судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами» передбачено, що висновок КСУ щодо офіційного тлумачення положень Конституції не може бути підставою для перегляду рішень. Таке зауваження є логічним, оскільки тлумачення норм права є «діяльність, спрямована на з'ясування, осмислення дійсного змісту норм права з метою сприяння їх практичній реалізації, а також результат такої діяльності, що переважно виражається в інтерпретаційно-правовому акті»⁵.

Окрім цього, поширена позиція, що «акти судового тлумачення «не можуть містити в текстах нічого нового, що не входить до змісту норми, яка тлумачиться», вони є нічим іншим, як виявленням намірів волі конституцієдавця чи законодавця, або ж пізнання істинного смислу тексту закону чи іншого нормативного акта»⁶, є цілком виправданою з огляду на правову природу тлумачення, хоча й критикується переважно західною юридичною літературою. У будь-якому разі, тлумачення нормативно-правового акта відрізняється за своєю суттю від визначення неконституційним певного нормативного акта чи його окремого положення, а це, своєю чергою, може бути підставою для перегляду судового рішення, що набрало законної сили.

Із набранням чинності новим законом «Про Конституційний Суд України» введено механізм звернення до суду кожної особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі певний закон України суперечить Конституції, шляхом подачі конституційної скарги. Введення інституту конституційної скарги є доволі суперечливим на доктринальному і практичному рівні. Так, звертається увага, що негативними аспектами звернення до КСУ із такою скаргою є «перевантаження Суду; неможливість розв'язання ним найважливіших проблем суспільного життя, основоположних проблем щодо прав людини; фактичне перетворення органу конституційного контролю на «четверту» інстанцію для справ, що підлягають розгляду судами загальної юрисдикції тощо»⁷.

Поряд із тим, досліджуючи зарубіжний досвід і реалії розвитку України як правової держави, І. В. Беззуб робить висновок, що запровадження конституційної скарги сприятиме оновленню законодавчої бази за рахунок звернень осіб щодо перевірки конституційності положень законів, які порушують або можуть спричинити порушення конституційних прав і свобод людини й громадянина⁸.

Із цією думкою варто погодитись і додати, що інститут конституційної скарги дасть змогу ефективніше реалізувати право особи на судовий захист, зокрема у сфері цивільного судочинства, оскільки формування судової практики щодо, перегляду рішень за такою виключною обставиною сприятиме захисту прав, свобод та законних інтересів кожного, а отже стане поштовхом до практичного утвердження принципу верховенства права в Україні.

Формулювання норми п. 1 частини третьої ст. 423 у новій редакції ЦПК і зазначення в ній, поруч з терміном «неконституційність», у дужках терміна «конституційність» закону чи іншого правового акта, вважається необґрунтованим, тому що судові рішення може бути переглянуте тільки у випадку визнання Конституційним Судом України невідповідності нормативно-правового акта Конституції.

Термін «конституційність» означає відповідність Конституції. При цьому, якщо КСУ не дійшов висновку про неконституційність певної норми, то підстави для перегляду рішення суду немає. Окрім цього, аргументом також виступає презумпція конституційності нормативно-правових актів, яка в матеріальному розумінні є «правилом, згідно з яким будь-який закон або інший правовий акт вважається й застосовується як такий, що відповідає конституції, доки його неконституційність не буде підтверджено відповідним актом компетентного органу»⁹.

Іншою виключною обставиною є порушення Україною міжнародного зобов'язання, яке встановлене міжнародною судовою установою, що раніше процесуальним законодавством визначалась як виняткова обставина. Стосовно співвідношення понять «виняткова» і «виключна» обставини щодо застосування терміна до цієї конкретної обставини, то варто зазначити, що життя законодавцем саме поняття (виключна) можна вважати більш доцільним. Зокрема, про це свідчить філологічний аналіз цих понять, у результаті якого можна дійти висновку, що виключна – це особлива, надзвичайна у певних обставинах і умовах підстава.

Аналізуючи цю підставу для перегляду, можна також дійти висновку, що умовами, які в сукупності встановлюють цю обставину як виключну, є: рішення міжнародної судової установи; визнання юрисдикції такої міжнародної установи; це рішення має встановлювати порушення Україною міжнародних зобов'язань; таке порушення повинно мати місце при вирішенні певної справи.

Міжнародні зобов'язання України виникають на підставі укладення міжнародного договору. Як передбачено законом України «Про міжнародні договори України», чинні міжнародні договори України підлягають сумлінному дотриманню Україною відповідно до норм міжнародного права, а у разі порушення – уповноважений у відповідній сфері орган живляє необхідних заходів¹⁰.

Щодо міжнародних судових установ, юрисдикція яких визнана Україною, то до них належать Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ), Міжнародний комерційний арбітражний суд та Міжнародний суд ООН¹¹. Визнання юрисдикції ЄСПЛ передбачено Законом України від 17 липня 1997 р. «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Першого протоколу та Протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції»¹². Зокрема, ЄСПЛ, встановлюючи порушення Україною міжнародних зобов'язань, викладає свою позицію у рішенні. При цьому більшість із них стосується справ кримінального провадження. Проте щодо цивільних справ порушення Україною ст. 6 Конвенції також є доволі поширеним, незважаючи на незначну судову практику з перегляду національними судами судових рішень, що набрали законної сили, на цій підставі.

Загалом, аналізуючи законодавство і практику західноєвропейських країн, де рішення ЄСПЛ, як правило, не визнається самодостатнім виконавчим документом і підлягає обов'язковому перегляду національними судами, та порівнюючи її з нашою системою, можна дійти висновку, що порядок виконання рішень ЄСПЛ в Україні істотно вирізняється. Слід звернути увагу також на важливість актів ЄСПЛ. Так, відповідно до п. 8 частини першої ст. 3 закону України «Про виконавче провадження»¹³ рішення ЄСПЛ є виконавчим документом, який підлягає виконанню державною виконавчою службою з урахуванням особливостей, передбачених законом України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». А згідно з частиною першою ст. 2 закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» «рішення є обов'язковим для виконання Україною відповідно до статті 46 Конвенції»¹⁴.

При цьому рішеннями ЄСПЛ згідно зі ст. 1 цього ж Закону є: «а) остаточне рішення Європейського суду з прав людини у справі проти України, яким визнано порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод;

б) остаточне рішення Європейського суду з прав людини щодо справедливої сатисфакції у справі проти України...». Водночас, у рішенні ЄСПЛ також може бути визначено, поряд зі справедливою сатисфакцією, заходи індивідуального або загального характеру. Так, ст. 10 Закону «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» відносить до додаткових заходів індивідуального характеру відновлення попереднього стану заявника через повторний розгляд справи національним судом, включаючи відновлення провадження у справі, відновлення розгляду справи адміністративним органом та інші заходи, що встановлюються рішенням Суду.

Отже, судові рішення у випадку встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, міжнародних зобов'язань при вирішенні певної справи судом може бути переглянута Верховним Судом у випадку встановлення такого заходу рішенням ЄСПЛ.

Що стосується встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено судові рішення, варто звернути увагу на відмінність формулювання цієї обставини з попередньою редакцією. Зокрема, законодавець вирішив прибрати «незаконне або необгрунтоване рішення». Таке рішення слід вважати некоректним, оскільки в будь-якому випадку, якщо суддя вчинив злочин, внаслідок якого ухвалене рішення у справі, воно вже є незаконним або необгрунтованим і з огляду на це підлягає перегляду.

Доцільним у цьому разі є вживання терміна «неправосудне», яке міститься у ст. 375 Кримінального кодексу¹⁵, норми якої найчастіше застосовуються до суддів з метою притягнення їх до відповідальності за постановлення завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови.

Незважаючи на те, що докола поняття «неправосудне рішення» і конституційності самої норми є певні дискусії, варто погодитись із думкою в юридичній літературі щодо включення понять «незаконне» і «необгрунтоване» до поняття «неправосудне». Тобто ці категорії не є тотожними, а є взаємозалежними і взаємовиключними. Наприклад, М. А. Погорельський розглядає правосудне судові рішення з точки зору широкого підходу і як таке, що «повинно відповідати стандартам законності, обгрунтованості, вмотивованості, справедливості, розумності та своєчасності»¹⁶.

Відповідно до ст. 263 ЦПК судові рішення повинно ґрунтуватись на засадах верховенства права, бути законним і обгрутованим, відповідати завданню цивільного судочинства. З огляду на таке формулювання все ж необхідною є конкретизація ознаки ухваленого суддею рішення як неправосудного у виключній обставині щодо вчинення злочину суддею.

Для перегляду судового рішення за цією виключною обставиною необхідно є сукупність таких умов: вчинення суддею злочину, що мало наслідком ухвалення рішення у справі; встановлена вина судді у вчиненні такого злочину вироком суду; набрання вироком законної сили. Суттєвим у цьому випадку є те, що внаслідок вчинення суддею певного злочину під час розгляду справи, що, своєю чергою, мало умисний і свідомий характер, було ухвалене завідомо неправосудне рішення у справі.

Формулювання у нормі поряд із вчиненням злочину «внаслідок якого було ухвалено судові рішення» дає підстави зробити висновок, що це може бути не

тільки злочин проти правосуддя, зокрема за ст. 375 КК. Поряд із тим це є більш поширеною підставою, тому перегляд судових рішень за названої виключної обставини слід також розглядати в аспекті диспозиції частини першої ст. 375 КК.

Зокрема, в ухвалі Судової палати у кримінальних справах ВСУ від 20 листопада 2014 р. у справі № 5-24кс14 зазначаються такі складові умови: вирок чи інше рішення суду є неправосудним; це неправосудне рішення суддею (суддями) ухвалюється; неправосудність судового рішення має бути завідомою. Суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом, тобто суддя достовірно знає, що діє всупереч вимогам закону і справедливості. Своєю чергою, з точки зору об'єктивної сторони (активної поведінки судді), має бути сукупність таких підстав: «а) складання відповідного процесуального документа; б) підписання його суддею (суддями); в) проголошення судового акта (доведення його змісту до відома учасників процесу)»¹⁷.

Таким чином, перегляд судових рішень за виключними обставинами – новела цивільного процесуального законодавства, що дасть поштовх новому етапу удосконалення цивільного процесу в Україні. Водночас перегляд судових рішень, що набрали законної сили, за наявності таких підстав, потребує подальшого дослідження їх на доктринальному рівні з метою визначення природи виключних обставин. Аналізуючи суто законодавчі норми, можна запропонувати їх розуміння як обставин, що визначені цивільним процесуальним законодавством, сукупність умов щодо яких повинна бути підтверджена обов'язковими судовими рішеннями національних судів або міжнародної судової установи, і є підставами для перегляду судових рішень, що набрали законної сили.

1. *Про Стратегію реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки*: Указ Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/276/2015?find=1&text=%EE%E1%F1%F2%E0%E2%E8%ED%E0%EC%E8#w11> 2. Див., зокрема: *Господарський процесуальний кодекс України*: закон України від 6.10.1991 р. №1798-ХІІ // *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56; *Кримінальний процесуальний кодекс України*: закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI // *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9–10, № 11–12. № 13. Ст. 88; *Кодекс адміністративного судочинства України*: закон України від 6.08.2005 р. № 2747-IV // *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 3536, № 37. Ст. 446. 3. *Цивільний процесуальний кодекс України*: у редакції закону № 2147- VIII від 3 жовтня 2017 року: Офіційний текст. Київ: ПАЛИВОДА А. В., 2017. С.213. 4. *Конституція України*: закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-вр // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. 5. *Загальна теорія держави і права*: підручник для студентів юрид. вищих навч. закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРн України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРн України О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. С. 419–420. 6. *Козюбра М. І. Судова правотворчість: аномалія чи іманентна властивість правосуддя*: матеріали міжнар. Конф. «Судова правотворчість у механізмі забезпечення принципу верховенства права в умовах реформування правосуддя» // *Судово-правова реформа* // *Вісник Верховного Суду України*. 2017. № 3 (199). С. 10. 7. *Про Конституційний Суд України*: закон України від 13.08.2017 р. № 2136-VIII // *Відомості Верховної Ради*. 2017. № 35. Ст. 376. 8. *Беззуб І. В. Запровадження інституту конституційної скарги в Україні: українські реалії та міжнародний досвід*: Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ. URL:

http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2128:zaprovadzhenya-institutu-konstitutsijnoji-skargi-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350. **9.** *Гринюк Р. Ф.* До питання про доцільність визнання презумпції конституційності нормативно-правових актів у контексті забезпечення верховенства Конституції України / Р. Ф. Гринюк, О. В. Багрій // Вісник Конституційного Суду України. 2015. № 4. С. 11. **10.** Про міжнародні договори України : закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV // Відомості Верховної Ради України. 2004. № 50. ст. 540. **11.** *Висновок* до проекту ЗУ «Про внесення змін до деяких законів України (щодо здійснення судочинства міжнародним судом) від 23.02.2014 р. реєстр. № 4212 // Вищий адміністративний суд України. URL: <http://www.vasu.gov.ua/zakon/visnovki/4212/>. **12.** Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : закон України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1997. № 40. Ст. 263. **13.** Про виконавче провадження: закон України від 2.06.2016 р. № 1404-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2016. № 30. Ст. 542. **14.** Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: закон України від 23.02. 2006 р. № 3477-IV // Відомості Верховної Ради України. 2006. № 30. Ст. 260. **15.** *Кримінальний кодекс України*: закон України від 5.04.2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25-26. Ст. 131. **16.** *Погорецький М. А.* Притягнення суддів до кримінальної відповідальності за ст. 375 КК України: проблемні питання матеріального та процесуального права // Вісник кримінального судочинства. 2015. № 2. С. 227. **17.** *Ухвала Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України* від 20.10.2014 р. (справа № 5-24кц14) URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/196768197bcbf85dc2257dce0032e65e/\\$file/5-24%D0%BA%D1%8114.doc](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/196768197bcbf85dc2257dce0032e65e/$file/5-24%D0%BA%D1%8114.doc)

References

1. Pro Stratehiiu reformuvannia sudoustroiu, sudochynstva ta sumizhnykh pravovykh institutiv na 2015–2020 roky: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 20.05.2015 r. № 276/2015. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/276/2015?find=1&text=%EE%E1%F1%F2%E0%E2%E8%ED%E0%EC%E8#w11> **2.** Dyv., zokrema: Hospodarskyi protsesualnyi kodeks Ukrainy : zakon Ukrainy vid 6.10.1991 r. №1798-XII // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1992. № 6. St. 56; Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: zakon Ukrainy vid 13.04.2012 r. № 4651-VI // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2013. № 9–10, № 11–12. № 13. St. 88; Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy: zakon Ukrainy vid 6.08.2005 r. № 2747-IV // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2005. № 3536, № 37. St. 446. **3.** Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: u redaktsii zakonu № 2147- VIII vid 3 zhovtnia 2017 roku: Ofitsiinyi tekst. Kyiv: PALYVODA A. V., 2017. S.213. **4.** Konstytutsiia Ukrainy: zakon Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-vr // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1996. № 30. St. 141. **5.** Zahalna teoriia derzhavy i prava: pidruchnyk dlia studentiv yuryd. vyshchyykh navch. zakladiv / M. V. Tsvik, O. V. Petryshyn, L. V. Avramenko ta in.; za red. d-ra yuryd. nauk, prof., akad. APRn Ukrainy M. V. Tsvika, d-ra yuryd. nauk, prof., akad. APRn Ukrainy O. V. Petryshyna. Kharkiv: Pravo, 2009. S. 419–420. **6.** Koziubra M. I. Sudova pravotvorchist: anomaliiia chy imanentna vlastyvis pravosuddia: materialy mizhnar. Konf. «Sudova pravotvorchist u mekhanizmi zabezpechennia pryntsyphu verkhovenstva prava v umovakh reformuvannia pravosuddia» // Sudovo-pravova reforma // Visnyk Verkhovnoho Sudu Ukrainy. 2017. № 3 (199). S. 10. **7.** Pro Konstytutsiinyi Sud Ukrainy: zakon Ukrainy vid 13.08.2017 r. № 2136-VIII // Vidomosti Verkhovnoi Rady. 2017. № 35. St. 376. **8.** Bezzub I. V. Zaprovadzhenia institutu konstytutsiinoi skarhy v Ukraini: ukrainski realii ta mizhnarodnyi dosvid: Tsentri doslidzhen sotsialnykh komunikatsii NBUV. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2128:zaprovadzhenya-institutu-konstitutsijnoji-skargi-v-ukrajini&catid=8&Itemid=350. **9.** Hryniuk R. F. Do pyttannia pro

dotsilnist vyznannia prezumptsii konstytutsiinosti normatyvno-pravovykh aktiv u konteksti zabezpechennia verkhovenstva Konstytutsii Ukrainy / R. F. Hryniuk, O. V. Bahrii // Visnyk Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy. 2015. № 4. S. 11. **10.** Pro mizhnarodni dohovory Ukrainy : zakon Ukrainy vid 29.06.2004 r. № 1906-IV // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2004. № 50. st. 540. **11.** Vysnovok do proektu ZU «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy (shchodo zdiisnennia sudochynstva mizhnarodnym sudom) vid 23.02.2014 r. rejestr. № 4212 // Vyshchyi administratyvnyi sud Ukrainy. URL: <http://www.vasu.gov.ua/zakon/visnovki/4212/>. **12.** Pro ratyfikatsiiu Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod 1950 roku, Pershoho protokolu ta protokoliv № 2, 4, 7 ta 11 do Konventsii : zakon Ukrainy vid 17.07.1997 r. № 475/97-VR // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1997. № 40. St. 263. **13.** Pro vykonavche provadzhennia: zakon Ukrainy vid 2.06.2016 r. № 1404-VIII // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2016. № 30. St. 542. **14.** Pro vykonannia rishen ta zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny: zakon Ukrainy vid 23.02. 2006 r. № 3477-IV // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2006. № 30. St. 260. **15.** Kryminalnyi kodeks Ukrainy: zakon Ukrainy vid 5.04.2001 r. № 2341-III // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2001. № 25-26. St. 131. **16.** Pohoretskyi M. A. Prytiahnennia suddiv do kryminalnoi vidpovidalnosti za st. 375 KK Ukrainy: problemni pytannia materialnoho ta protsesualnoho prava // Visnyk kryminalnoho sudochynstva. 2015. № 2. S. 227. **17.** Ukhvala Sudovoi palaty u kryminalnykh spravakh Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 20.10.2014 r. (sprava № 5-24ks14) URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/196768197bcbf85dc2257dcc0032e65e/\\$file/5-24%D0%BA%D1%8114.doc](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/196768197bcbf85dc2257dcc0032e65e/$file/5-24%D0%BA%D1%8114.doc)

Meniuk Daryna. The exceptional circumstances as a novel of civil procedural legislature of Ukraine

The exceptional circumstances appeared in the civil procedural law of Ukraine in connection with changes to the procedural codes within the framework of judicial reform. The exceptional circumstances in a civil proceeding are: the unconstitutionality (constitutionality) of the law, other legal act or their separate provision, applied (not applied) by the court in the decision of the case, established by the Constitutional Court of Ukraine, if the court decision has not yet been executed; the establishment of an international judicial body whose jurisdiction is recognized by Ukraine, violation of Ukraine's international obligations in resolving this case by a court; establishment of a court verdict which has become legally valid, the guilty of a judge in committing a crime, which resulted in a court decision.

In order to determine the appropriateness of allocating exceptional circumstances by the legislator and separating them from newly discovered, a detailed consideration of each of these circumstances have been done.

For the review by first exceptional circumstance a set of the following conditions is necessary: firstly, unconstitutionality (constitutionality) of the law, other legal act or their separate provisions should be established; second, on the basis of this legal norm (applied or not applied) the court decided the case; thirdly, the court's decision should not be executed at the time of filing a review application.

For the review by second exceptional circumstance a set of following conditions is necessary: the decision of the international judicial institution; recognition of the jurisdiction of such an international institution; this decision should establish a violation of Ukraine's international obligations; such a breach should take place in solving a particular case.

For the review of court decisions by the last, but not least, exceptional circumstance, a combination of the following conditions is necessary: a crime committed by a judge, which resulted from a decision on a case; established the fault of a judge in committing such a crime by a court sentence; entry into force of a verdict. The essential thing in this case is that, as a result of the judge's committing a particular crime during the consideration of the case, which, in turn, was deliberate and deliberate, a deliberately unlawful decision was

made in the case.

Thus, review of court decisions under exceptional circumstances is a novel of civil procedural law, which will give a boost to a new stage in the improvement of the civil process in Ukraine. At the same time, the review of legal decisions that are legally valid, if such grounds are present, requires further investigation of them at the doctrinal level in order to determine the right nature of exceptional circumstances. By analyzing purely legislative norms that fix the exceptional circumstances, it is possible to propose their definition as circumstances defined by civil procedural law, the set of conditions of which must be confirmed by binding judgments of national courts or an international judicial institution, and is the basis for review of court decisions, which became legally binding.

Key words: *exceptional circumstances, review of court decisions, the civil process of Ukraine.*

DOI: 10.33663/0869-2491-2019-30-465-473

УДК 342.5: 32/34 – 056.317 (477)

О.В. ТОКАРЧУК,
кандидат юридичних наук, доцент

НАЦІОНАЛЬНІ МОТИВИ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ У ПОЛІТИКО-ПРАВОВІЙ ДУМЦІ УКРАЇНСЬКИХ ІНТЕЛЕКТУАЛІВ 20–30-х років ХХ ст.

У статті розглянуто концепції державності й нації українських інтелектуалів у еміграції міжвоєнного періоду – О. Бочковського, В. Старосольського, С. Дністрянського. Виокремлено ключові підходи вчених, які поглибили знання про народ, націю, державу, владу, політичні партії, щодо права нації на самовизначення.

Ключові слова: *держава, нація, право, політичні відносини, О. Бочковський, В. Старосольський, С. Дністрянський.*

Токарчук О. В. Национальные мотивы государственного строительства в политико-правовой мысли украинских интеллектуалов 20–30-х годов ХХ в.

В статье рассмотрены концепции государственности и нации украинских интеллектуалов в эмиграции межвоенного периода – О. Бочковского, В. Старосольского, С. Днистрянского. Выделены ключевые подходы ученых, которые расширили знания о народе, нации, государстве, власти, политических партиях, о праве нации на самоопределение.

Ключевые слова: *государство, нация, право, политические отношения, О. Бочковский, В. Старосольский, С. Днистрянский.*

Tokarchuk O. National motives of the state structure in political and legal think of the Ukrainian intellectuals of the 20-30th of the 20th century

In article concepts of statehood and the nation of the Ukrainian intellectuals in emigration of the interwar period – A. Bochkovsky, V. Starosolsky, S. Dnistriansky are considered. Key approaches of scientists are allocated, deepened knowledge of the people, nation, the state, the power, political parties, about the right of the nations for self-determination.

Key words: *state, nation, law, political relations, A. Bochkovsky, V. Starosolsky, S. Dnistriansky.*